

MARULIĆ, BALISTRILIĆI I MEŠTROVIĆ U NEČUJMU

Cvito Fisković

U svojim priložima Marulićevu životopisu otklonio sam 1950. godine prijašnja mišljenja povjesnika književnosti koji, prema Markovu suvremeniku Božičeviću, pisahu da se pjesnik povukao živjeti u samostan u Nečujam na Šolti, budući da tog samostana u tom otočkom zaljevu nije bilo.¹ To moje mišljenje je prihvaćeno i ne bih se na to osvrtao da ipak još uvijek i nakon toga jedan povjesnik ne piše kako se Marulić »povukao u pustinjački stan« a da je crkvice sv. Petra u Nečujmu, »koju Božičević spominje kao samostan«, bila dio toga pustinjačkog stana eremitaže.² Drugi povjesnik popunja podatke koje sam iznio pišući: »Nije utvrđeno kada je Marulić boravio kao gost don Dujma Balistrilića u Nečujmu. Možda je to bilo u vrijeme kada je po don Dujmovoju želji prevodio 'Imitaciju' tj. 1500. godine u lipnju 'na molbu i na trošak' svojega kuma Balistrilića i s istom namjenom kao što će spjevati i 'Juditu', 'neka ju budu razumiti i oni koji nisu naučeni knjige latinske aliti dijačke', pri čemu bi se posebno istaknuti 'trošak' svodio najvjerojatnije na Marulićev boravak u gostima kod Balistrilića, ili na nabavku same knjige u njenu latinskom izdanju.³«

¹ C. Fisković, Umjetnički obrt u XV i XVI st. u Splitu, Zbornik M. Marulića, Zagreb 1950. str. 157. Ulomak dokumenta iz 30. sveska Splitski spisi u Historijskom arhivu u Zadru; C. Fisković, Prilog životopisu Marka Marula–Pečenića. Republika, god VI, br. 4, str. 186–204, Zagreb 1950; C. Fisković, Prilog životopisu Marka Marulića–Pečenića. Baština starih hrvatskih pisaca, Split 1978, str. 76.

² D. Kečkemet, Život Marka Marulića Splitsanina, Split 1975. str. 92. Isti, Marko Marulić i Petar Hektorović u Nečujmu u M. Mihovilović i suradnici, Otok Šolta, Zagreb 1990, str. 247. I dalje se dakle previđa hedonističko usmjerenje, a u prvi plan se ističu kršćansko asketske osnove i hrvatske renesanse.

³ H. Morović, Marulićev prijevod srednjovjekovnog djela »De imitatione Christi«, Čakavska rič 1, 1972, str. 187.

Svakako Marulićevo trenutno povlačenje u otočku osamu sred prirodne ljepote, popraćeno njegovom pjesmom, privlačno je za sve koje zanima njegov život, a i naša renesansna kultura, pa stoga pridajem nove podatke nađene u starom splitskom arhivu, koji se slaže s Marulićevim pozivom Franu Božičeviću i ostalim svojim splitskim prijateljima u Nečujam na Šolti, ali i sa zapisom splitskog biskupa Priulija da su Balistrilići imali patronat nad crkvicom sv. Petra u Nečujmu.

Doznajem, naime, da je obitelj Dujma Balistrilića, Markova kuma kojemu je pjesnik posvetio »Juditu«, prema Priulijevu zapisu imala patronat nad crkvom u Nečujmu, što je naslijedio i Kristo Balistrilić ili de Balistis koji je postao trogirski biskup vjerojatno preporukom i svog strica čuvenog Tome Nigrisa po običaju nepotizma. Tako slijedi iz Kristove još neobjelodanjene oporuke, sačuvane u spisima Historijskog arhiva u Splitu, a koju je biskup diktirao poznatom splitskom kancelaru Antoniu Prokulianu i javnom bilježniku »apostolskom i carskom ovlasti« kako se on nazivao 17. kolovoza 1559. g.

Prokulian je poznat po svom govoru u kojemu je laskavo uvećao Split i tiskao ga 1567. godine u Mletcima.⁴ O njemu ću ovdje iznijeti samo nekoliko nepoznatih podataka jer je i on cijenio i veličao Marulićeva djela. Potomak je ugledne i stare porodice iz Bara u crnogorskom primorju,⁵ sin je Vicka Prokuliana,⁶ a oženio je kćer Marina Ruzzija, također člana uglednog i drevnog roda iz toga grada. Marin Ruzzi je vjerojatno i pomoću zeta 1562–1564. godine trgovao u Splitu maslinovim uljem koje je izvezio iz svog kraja.⁷ Prokulian je kao javni bilježnik radio u Baru, u različitim gradovima i u Napuljskom Kraljevstvu, gdje ga je zastupao 1565. Leonardo Pappaluce.⁸ Godine 1567. bio je prezauzet u Šibeniku, odakle je bio pozvan u Split zbog parnice s Jelenom Canale.⁹ Njegov »Govor« čitahu i putopisci koji putovahu Dalmacijom i razgledavahu Split, kao Pier Laskalopje 1574. godine,¹⁰ a opjevao ga i Jerolim Kavanjin u svom spjevu.¹¹ Prokulian je o Maruliću u svom »Govoru« kazao Splicićanima: »Ne samo da mnogi Vaši predšasnici bijahu hrabri ratnici na moru i po kopnu, već bijahu

⁴ Oratione al Clarissimo Ms Giovan Battista Calbo Rettor et alla magnifica Comunità di Spalato detta da Antonio Proculiano cancelliere di essa comunità. In Venetia appresso Domenico Fazzi. MDLXVI. Š. Ljubić, Commissiones et relationes venetae III, Zagreb 1880. str. 197.

⁵ Đ. Bošković, Stari Bar, Beograd 1963., str. 263, 269, 270.

⁶ 12. XII 1565. Antonio Proculiano quondam spectabili messer Vic. sv. 2, str. 297. Historijski arhiv u Splitu (od sada HAS).

⁷ sv. I/9 (550–9) str. 809, HAS. 1567. adi 19 Xbrío in Spalato.

⁸ sv. 550– sv. 6. str. 238, 2. II 1565. HAS.

⁹ sv. I/8, str. 358. HAS.

¹⁰ M. Šamić, Opis putovanja Pjera Leskalopjea kroz naše zemlje 1574. godine. Glasnik arhiva i društva arhivista Bosne i Hercegovine, god. III, Knjiga III, str. 330. Sarajevo 1963.

¹¹ J. Kavanjin, Bogatstvo i uboštvo, VII pjevanje, str. 123. Zagreb 1861.

izvršni književnici čiji se prekrasni i veoma učeni sastavi čitaju u tisku, a još više u rukopisu, ali je jedan od svih najbolji, gospodin Marko Marulić. Da najbolji dio njegovih radova, koje je napisao kao zreo pisac, nije bio uništen u vremenu smrtonosne kuge, imali bismo sada kršćanskog i splitskog Vergilija.« Te riječi jasno svjedoče o visokom cijenjenju Marulića, iako ih izgovara laskavi i kičeni govornik i pisac.¹² O uništenju Marulovih djela za vrijeme kuge, vjerojatno one 1527.¹³ teško je išta reći, ali treba naglasiti da je to Prokulian izrekao pred Splićanima koji su o tome nešto znali i mogli provjeriti Prokulianove riječi.¹⁴

Biskup Kristo Balisti je svakako pozvao poznatog i učenog bilježnika i on mu je očito doslovce zapisao oporuku, pa se iz spominjanja ostavljenih stvari bez njihova reda i okupljanja opaža već sustali i oboljeli oporučitelj. Oporuka je napisana na službenom talijanskom jeziku u Kristovoj kući¹⁵ koja se nalazila sred Splita u tzv. Grotama. On je naveo sve svoje želje kome ostavlja zemljišta s prihodima, novčane svote, kuće i njihove prinadležnosti, iz čega se vidi da bijaše imućan. Uz kuću na Grotama ili Pećinama, dakle kraj Peristila, posjedovao ih još nekoliko, neke s dvorištem i vrtom u ostalom dijelu Splita, zatim namještaj i nekoliko dragocjenosti i raskošnih stvari od kojih neke bijaše naslijedio od svog strica Tome Nigrisa, sve što nas, uostalom, zanima jer od toga glasovitog borca u podvizima protiv Turaka, osim grobnice i njegova portreta čuvenog slikara Lotta, o njegovom imovinskom stanju malo se zna. Stoga i druge pojedinosti želimo znati, to više jer bijaše Marulićev prijatelj i pisac jedne nedovršene povijesti Hrvatske, pa ću o njegovim nepokretninama i umjetninama posebno pisati.

U svojoj opširnoj oporuci 1559. godine Kristo nabraja svoja naslijeđena zemljišta na Marjanu kraj crkvice sv. Bazilija i na Poljudu uz crkvu Sv. Maksima, na Žnjanu kraj Sv. Marije, zatim u splitskoj okolici, u Žrnovnici kraj Sv. Lovre s

¹² O. C. (4). str. 226.

¹³ G. Novak, Povijest Splita II, Split 1978, str. 968, 1129.

¹⁴ Moglo bi se pomisliti na Davidijadu, ali je Prokulian za taj spjev znao. O. C. (4). str. 216.

¹⁵ Ultima volunta et dispositio de i suoi beni terreni over testamento del R.mo ser Christophoro Negro de balisti Degmo vescovo di Tragu... descritta di ordine di sua sig. ria R.ma per me Antonio Proculiano ... Spalato sotto di 17 di mese di giugno del 1559.

Io Christophoro negro de Balisti vescovo ... della magnifica et a me dilectissima città di Tragu ...

Lasso a messer prete Alviso de Balistis mio capellano la casa con la cisterna la capella nuncupata San Pietro, gli horti, i terreni, le vigne, gli Alberi con tutte le adherentie pertinenze et ragioni posti a Solta in valle sorda altre volte chiamata Nezuian et questo per meriti suoi con me et per amore, perche preghi iddio per anima mia, con conditione che egli habbia ben governar et megliorar esso luogho, et coservar in devotione non permettendo che persone deshoneste habitino in esso, et facendo altramente sia il detto luogho con tutte le adherenze de messer prete Zorzi de bua romito...

Sv. 5 /IJU/ SSO str. 43–48, HAS. Pogrešno se piše da je Kristu Marulić posvetio nadgrobne stihove. I. Ostojić. Metropolitanski kaptol u Splitu, str. 203.

vinogradima i stablima, Rogoznici kraj Omiša i na Dugom ratu. Većinu tih zemljišta obrađivahu mu pojedinci dajući mu plodove. Držao je i peć Stobreču, pa se, očito, poput inih splitskih patricija iako ne izravno, koristio poljoprivredom, ali i ribarstvom, jer je posjedovao braceru sa svom njenom spremom i mrežama. Dio imanja je ostavio mužu svoje nezakonite kćeri »*eius filia naturalis*« Jerkiči udatoj za Nikolu Natalisa.

Među svim tim imanjem ističe svoju brigu za ono u Nečujmu na Šolti. On izričito kaže u oporuci da ga čitavog ostavlja Alvisu de Balistis svom kapelanu. Taj bijaše također iz roda Balistrilića, pa se pouzdano može reći da u Nečujmu ne življahu pustinjaci. Taj posjed biskup Kristo ostavio je Alvisu spominjući cjelinu s kućom, zdencem i kapelom posvećenom prvomučeniku sv. Petru s vrtovima i zemljištem zasađenim vinogradima i voćkama, sa svim prnadležnostima, djelokrugom i područjem na Šolti u Gluhoj uvali prije zvanj Nečujam, i to za zasluge i ljubav koje je Alviz njemu iskazao, a s molbom da moli Boga za njegovu dušu, uz uvjet da tim dobrom upravlja i unaprijedi ga, a ne dopusti da tu borave nečasne osobe. Učini li pak drukčije, nek taj sklop sa svim prnadležnostima pripadne svećeniku Jurju pustinjaku na otoku Čiovu, veli u istoj oporuci.

Prema toj odluci Krista koji je poštovao to imanje, znajući da je i Marulić na njemu boravio, očito je da pustinjaka tamo nije bilo, već Balistrilići koji ga posjedovahu. Često su tamo vjerojatno odlazili iz Splita, pa i Dujam koji bijaše inače splitski kanonik, član splitskog kaptola, 1489. upravnik crkve sv. Jakova i crkve sv. Martina u gradu, a inače spominjan u zadnjem desetljeću XV. stoljeća u svom zavičaju.¹⁶ Pitanje je, dakle, je li se on za dugo vrijeme, kako piše Hektorović, povukao u Nečujam. Bit će nadzirao imanje, a imao je i čamac koji je Marulić kao njegov gost ponudio prijateljima u pozivu na Šoltu.¹⁷ Mogao je loviti ribu čamcem što ga je vjerojatno imao kao i biskup Kristo koji spominje svoju »braceru« s mrežama za ribanje u svojoj oporuci, a ta je u 16. stoljeću bila veslarka sa 6–12 vesala. Marulić je, dakle, mogao ponuditi u svom pozivu prijateljima i ribe uz povrće, voće i vino pa i poslugu djetićâ pri jelu. On nabraja različite vrste povrća i voća koje su Balistrilići imali na svom imanju, gdje je Marulić pozvao — kako u pozivu pjeva — prijatelje da se odmore od brige i bola koje im zadaju progoni, sužanjstvo i pljačke što ih Turci nanose narodu u Dalmaciji. Iako pjesnik ne spominje Turke, ipak je jasno da se njegovi stihovi na početku poziva odnose na njih.

I Krista Balistrilića je poslije zabrinjavalo imanje u Nečujmu, pa ga on stoga na samrti u svojoj oporuci preporučuje. Želi i zahtijeva da ne prijeđe pod upravu nečasnih osoba, vjerojatno znajući da je tu Marulić boravio i pisao svoja pobožna djela. U tima se kao kod većine humanista odrazuje i rimska klasična antika, kao

¹⁶ C. Fisković, O.C. (1), str. 197.

¹⁷ Latinske pjesme Marka Marulića. Preveo N. Šop. Zbornik Marka Marulića, Zagreb 1950, str. 19.

što se u Nečujmu vide ostaci rimske *villae rusticae*,¹⁸ a predjeli Banja i Pišćera sjećaju na rimsko doba. Marulić se i po tome, kao i svojim opisom ljepota zemlje i mora, uklapa u ovaj zaljev. Time se naša kultura kao i u mnogim dalmatinskim krajevima nadovezuje svojim raznolikim stvaralaštvom građevinskim, hortikulturnim, pa i književnim na antiku. Nesumnjivo u Nečujmu mogahu Balistrilici obradom zemljišta, osobito uzgojem vinograda, vino poput drugih Splitskana izvoziti u Mletke, a koristiti se i ulovom ribe.

Marulić imenuje uz voće i povrće i različite ribe koje je tamo u zaljevu i okolnom moru bilo u obilju. Imenuje i pojedine kao i Petar Hektorović koji je opjevao u svom »Ribanju« bogat ulov različitih riba Paskoje i Nikole pri njihovu bacanju mreža u luci Nečujma i uz Šoltu.

Ti opisi, usput budi rečeno, mogli bi posvjedočiti svojim stvarnim i iscrpnim opisom obojice pjesnika boljem poznavanju i danas onima koji se bave prošlošću voćarstva i ribarstva na našoj obali, isto tako kao što bi opisi bilja i cvijeća u Marulićevoj »Suzani« mogli pridonijeti onima koji se bave hrvatskom renesansnom hortikulturom.

Ljepotu krajolika i bujnost kraja mogao je Marko i na Šolti osjetiti u miru izišavši iz svoje ljeti vruće, a u drugim godišnjim dobima i mračne gotičko-renesansne kuće s uskim gotičkim prozorima.¹⁹ Gdje je njegov dom u stiješnjenom gradu bio, ni danas ne znamo, ali pretpostavljam da je bio kraj crkve sv. Duha. Osim već pisanog, spomenut ću da je u Splitu postojala i kuća pjesnikova imenjaka Marka Marulića koji je spomenut 1560., 1564. i 1565. godine.²⁰ Od te kuće je ostao, nažalost, samo renesansni reljefni vlasnikov grb s okvirom na istočnom zidu nove višekatnice koja na mjestu renesansne Markove sada stoji u sklopu kuća uz južnu stranu uske ulice koja vodi iz Peristila ka krstionici. Grb sam već objavio 1950. godine ne spominjući da je sa te kuće za koju sada doznajem da pripadaše Marku Maruliću koji bijaše u rodu s pjesnikom kao što to odava po svom krštenom imenu. On je godine 1584. bio mrtav i spominju se njegovi nasljednici bez navođenja njihova imena, kao vlasnici te kuće u kojoj je živio na

¹⁸ F. Oreb, Predhistorijsko, rimsko i starokršćansko razdoblje na otoku Šolti, urednik M. Mihovilović, O. C. (2), str. 56, 61; C. Fisković, O. C. (1), str. 198, 267 (st. pisci).

¹⁹ O pogrešnom pisanju o Marulićevoj kući već sam pisao, O. C. (1). Ti članci pretiskani su u knjigama: C. Fisković, Baština starih hrvatskih pisaca, Split 1978. (drugo izdanje), str. 138; Lj. Babić – C. Fisković, Izabrana djela. Pet stoljeća hrvatske književnosti 124. Zagreb 1985. Tu sam utvrdio da je predaja o Marulićevoj kući potpuno neosnovana, ali ta se do danas ipak i nakon tog pisanja održava: M. Tomasović, Marulićev ljetopis (IV), Colloquia Maruliana II, Split 1993. str. 100, osvrt na pisanje F. Barasa o »Marulićevoj kući« u Splitu koje je zastarjelo i netočno. Vidi i C. Fisković, o. c. Umjetnički obrt u XV i XVI st. u Splitu, Marulićev zbornik, Zagreb 1950, str. 157 bilješka 16. Dokumentat u svesku 30. splitskih spisa u Historijskom arhivu u Zadru. U »Forumu« Slobodne Dalmacije 17. I. 1995. str. 3 ponovno se pogrešno piše da je Marulićeva kuća u Nepotovoj ulici unutar Dioklecijanove palače; C. Fisković, Dom Jurja Dragišića sred Splita. Zbornik, Ivan Pastrić, »Život, djelo i suvremenici«, Split 1988, str. 134.

²⁰ Sv. 5, IJU / 550 str. 12, 263 HAS, sv. 1/9. Oporuke i ostalo, SSO — 7, str. 455 HAS.

prvom katu Ivan Ciciliano, sin zlatara Matije i u srpnju spomenute godine 1584. dao napisati svoju oporuku.²¹ Taj Marko je mogao biti kršten tim imenom iz počasti prema pjesniku kao i ostali spomenuti u rodoslovnom stablu koje je napravljeno u novije vrijeme a nalazi se u Muzeju grada Splita.

Bez obzira na stari redosljed u čašćenju djedova imenovanjem unuka, zadržavanje i ponavljanje pjesnikova krštenog imena u obitelji Marulića u drugoj polovini 17. stoljeća i nakon toga može se smatrati da su njeni članovi i time odavali počast pjesniku. Pranećaci mu postaviše na grob novu ploču istaknuvši da se on brinuo i štitio njihovu obitelj.²² SPLICANI su čitali i posjedovali njegova djela. U popisu imovine Jerolima Geremia iz 1570. godine uz knjige govora sv. Augustina Savonarole, Josipa o ratovima sa Židovima, Petrarke i Vergilija spomenuta je i Marulova De institutione.²³ Nije jasno koja posjedovaše u 18. stoljeću Julije Bajamonti,²⁴ niti jesu li ona koja su u splitskim knjižnicama poslije nabavljena i potječu li od starih gradskih obitelji.

U Nečujmu je, kako svjedoči Frano Grisonius, zastupnik apostolskog pohoditelja, biskupa Mihovila Priulija u spisu svog službenog pohoda, više od pola stoljeća od pjesnikove smrti živjela do 1603. godine predaja da je Marko Marulić ondje nekoć boravio. Grisonius je i tada utvrdio da tu još traje patronat Balistrilića, ali je splitski nadbiskup Pacifik Bizza 1750. godine zabilježio u spisu svog pohoda da je crkvice sv. Petra narušena i da se u njenoj ruševini sklanjaju ribari. Srušiše je zatim prošlog stoljeća Poljaci ljetujući na Šolti. Mjesto da je obnove narušenu u izvornom gotičko–renesansnom obliku, sagrade novu u banalnom slogu tridesetih godina našeg stoljeća promijenivši joj i ime koje odavaše starinu i sjećaše na Marulića i Hektorovića.

*

U naše vrijeme Mjesni odbor otoka Šolte nije također zaboravio na boravak pjesnika u Nečujmu. Da označe spomen na Marula odbornici stoga odluče postaviti mu u Nečujmu spomen–ploču i spomenik. Znali su da je pri tome teško mimoići pjesnikov lik koji je kipar Ivan Meštrović oblikovao na njegovu

²¹ 6. luglio 1584.

Fatto in Spalato nella casa delli heredi del messer Marco de Marulis posta apresso San Zuane dove giacendo in letto sopra il primo solaro di sua habitatione messer Zuane Ciciliano figliolo del quondan maestro Matthio...

Sv. 3/14 Oporuka br. 1079. HAS. Kuća pjesnikova oca Nikole je, a tim i Markova, kraj crkve sv. Duha (vidi bilješku 19.!)

²² C. Fisković, O. C. (1), Baština; C. Fisković, Splitska renesansna sredina, Judita (Opera omnia I, Split, 1988, str. 59–81.)

²³ D. Bužančić, Prilozi interijera kuće u Splitu iz druge polovine 16. vijeka. Tri Priloga, Izdanje HAS sv. 2. Split 1961., str. 118.

²⁴ Bajamonti J., Zapisi o gradu Splitu, Split 1975. str. 139.

spomeniku na pročelju Splita, jer je tim svojim djelom odredio pjesnikove, inače iz njegova doba nepoznate nam crte lica.

*

Znajući za moje dopisivanje s Meštrovićem, obratiše mi se da ga zamolim da im dopusti odliti njegovo pjesnikovo poprsje za postavljanje u Nečujmu. Pisah umjetniku koji je tada boravio u Sjedinjenim Američkim Državama zadnjeg dana u prosincu 1955. i on mi već 28. siječnja 1956. odgovori među ostalim i ovo što izdvajam iz pisma:²⁵

»Primio sam vaše pismo od 30. prosinca p. g. 1955. Što se tiče vaše želje i šoltanskog odbora da dozvolim odljev biste Marka Marulića koga želite postaviti u Nečujnom na Šolti, ovime vam javljam da sam saglasan, da to učinite. Ja se zajedno sa vama radujem svakom nastojanju odavanja pošte našoj kulturnoj prošlosti.

Vi spomenuste u vašem pismu da je Hektorović na svom ribanju svratio na Šoltu, pa mi prolazi kroz glavu ne bi li možda Krstulović mogao u reljefu prikazati Hektorovićevu posjetu, u vezi s ovom bistom ili inače?...«

Umjetnik je dakle pomišljao poprsje, vjerojatno na postolju, zaokružiti da ne bude osamljeno već da se stvori spomenička cjelina i upotpuni njena sadržina postavljanjem uz poprsje reljefa njegova učenika splitskog kipara Andrije Krstulovića. Pokazao je i ovom zgodom svoju ljubav prema širem predavljanju naše kulturne baštine, što je inače često i prije radio pomažući ili poduzimajući likovne izložbe ili ostvarujući javne spomenike, povezujući ih uz povijesne sredine da i time pokaže slijed našeg davnog u suvremenom stvaralaštvu. Prosljedio je taj svoj rodoljubni rad, započet prije prvog svjetskog rata i poslije iz svog iseljništva i rado se odazivao svima koji su tražili od njega nova djela da upotpune sliku naše povijesti.

Molbe koje mu upućivahu bijahu više od lijevanja odljeva njegovih ranijih radova, željeli su nove kipove većih i složenijih oblika i on je ostvario i uputio iz Amerike likove Jurja Matijeva Dalmatinca, Andriju Kačića Miošića, Mata Medovića i ostale. Šoltani odliju Marulićevo poprsje i u obnovljenoj kući u Nečujmu izlože ga s ostalim zavičajnim spomenicima tu okupljenim, a kao sjećanja na Hektorovićev posjet Nečujmu postave na obali kameni stup s natpisom o opjevanom pristajanju njegova čamca u ovom zaljevu, čija ljepota je nadahnula Marulića na pjesmu kojom poziva svog prijatelja Frana Božičevića u »blaženi seoski mir ... masline sočne u hladu tihotna zaljeva«.

²⁵ Arhivska zbirka C. Fiskovića, Meštrovićeva pisma.

Zbirku u Nečujmu s Marulićevim tiskanim i nedavno prevedenim djelima, zavičajnim stvarima i Meštrovićevim djelom bi trebalo obnoviti, to više što bi se tim u sutrašnjem razvitku turizma pokazalo u ljepoti i privlačnosti ovog pitomog krajolika dragocjeni isječak iz naše kulturne baštine. Pri tome će rado ponovno, kao i 1958. godine kada bijaše otvorena,²⁶ sudjelovati splitski konzervatori i muzealci svojom stručnom pomoći.

Trebalo bi prikazati pri novoj postavi zbirke privredu i zemljoradnju starijeg doba na otoku, jer oba pjesnika, Marulić, a zatim i Hektorović, opjevaše u Nečujmu voćnjake, sam Marul nabraja u pozivu Frani Božičeviću pored spomena maslina da su tu sazrijevali »... plodovi ča nam ih voćnjaci daju za jistvo. Kruške, jal smokvica, jal jabuka medenih slast«, i vrtove s povrćem karfiolom, ciklom i graham.«

Hektorović kao svugdje i ovdje realistički pjeva:

»Taj hvaljena mista paka ophodismo
 Kâ lipa i čista pomljivo vidismo,
 Ki se zelenjaše, vartal i gustirnu (...)
 (...) Vidismo njih stanje, kakovo je bilo,
 I sve pribivanje obično i milo:
 Zemlju ka se teži, i lipu poljanu,
 Kon kuće ka teži kakono na dlanu,
 I pridvorje i dvor, k tomu stabla nika
 Više hiže odzgor od voća razlika ...«²⁷

Vlasnik i graditelj svog Tvrđalja bio je zadivljen čistoćom i prikladnošću tog imanja, uočio je sljubljenost dvorišta i kuće s okolinom »kakono na dlanu«. Osjetio je ugođaj odmjerene i usklađene cjeline, a to je česta oznaka starih primorskih seoskih domova i naselja. Obične prizemnice ili dubrovački renesansni ljetnikovci u mjerilu su svoje okoline koje danas bahate, nametljive i hirovite zgrade, hoteli ili »vikendice« narušavaju svugdje uz Sredozemno more, pa i uz pitome obale našeg Jadranskog mora. Stoga i moje pokoljenje još strepi pred tim budućim bezobzirnim i pogrešno opravdanim nagrđivanjem proćelja naše Republike.

²⁶ N. Bezić–Božanić, Muzejska zbirka Marka Marulića u Nečujmu na Šolti. Vijesti muzejskih radnika i konzervatora NRH br. 1. Zagreb 1959. str. 7–8.

Pri obnovi zbirke trebalo bi uzeti u obzir vjerodostojnost izloženih dokumenata, a ne griješiti kao pri obnovi stare kuće i crkvice sv. Petra, promijenivši joj čak i ime. Sliku crkvice iz Marulićeva vremena, već kao ruševne objavila je N. Bezić–Božanić, Spomenici od XII do XVIII st. Mihovilović, O. C. (2), str. 71. sl. 2. Treba je povećati i izložiti jer je dokumentarna i rijetka.

²⁷ Hektorović, Ribanje i ribarsko prigovaranje. Pet stoljeća hrvatske književnosti 7. Zagreb 1968., str. 204; C. Fisković, Petar Hektorović i likovne umjetnosti. Zbornik radova o Petru Hektoroviću, Zagreb 1970.

Cvito Fisković

MARULIĆ, THE BALISTRILIĆS AND MEŠTROVIĆ AT NEČUJAM

It was as early as 1950 that the author of the present article, in his contribution to Marulić's biography, corrected some earlier erroneous opinions relating to Marulić's sojourn in the cove of Nečujam, in the island of Šolta near Split. By that time it had been taken that the poet retired to the local monastery. Yet, the author has proved that the assertion does not correspond to the facts, simply because there was no monastery in Nečujam. However, the poet's stay in the cove, which he records in a beautiful Latin epistle in verse, still remains a subject-matter of great attraction for all those interested in his life. The article brings forward some new data from the Archives of Split, all of which corresponds to what Marulić writes in the mentioned epistle, inviting Frane Božičević Natalis and other Split friends to join in and share with the poet the serene atmosphere of the island, and the healing beauties of its nature.

According to these newly found data the family of Balistrilić, from which was descended Dujam Balistrilić, Marulić's sponsor and the person to whom the poet dedicated his epic in Croatian *Judita* (Judith), had the patronage of the church of St. Peter at Nečujam. The testament of one of the members of the family lists an estate with a house, a well and a chapel dedicated to St. Peter, the gardens and a plot planted with fruit-trees and vineyards. This, on one side, corresponds to the poet's description while, on the other, it proves that there was no monastery at Nečujam.

In the fifties the local authorities decided to erect a monument in memory of the poet's stay at Nečujam. Since the famous sculptor Ivan Meštrović had already made a bust of Marulić, they asked his the permission for the use of the casting. The author of the present article puts forward an extract from his correspondence with Ivan Meštrović. It is a passage from the letter in which Meštrović consents to the making of the casting and gives some further suggestions concerning the project as a whole.